

A levél jellemző a kiadói viszonyokra általában s Szabó több kötete megjelenésének történetére:

Barátom! Landerer Úr ellen hogy panaszt akartok tenni, nem tudálom. Az ő műhelyében két ízben rútul vízre vittem magam is. Először, midőn az én költségre nyomtatott *Verskoszorút*, minnek előtte el-adhatnék belőlle valamit (magának is annyit készítvén, hogy az enyimnek tsak nem hasonfele volna) az orrom előtt Praenumeratióra ki tette. Hszor *A' Kisded szótáris* nála az én pénzemen jött - ki. Ebből ily formán gazdálkodott magának, egy egy nyomtatványt 15 kron árulván, holott én az enyimért tsak 7et kértem, ő mégis hamarább el-adta maga részére, jobb alkalmatossága lévén hozzá. Maga volt e' Landerer a vétkes, vagy pedig a Factora? bizonyosan nem tudom. Azt gondolhatom, hogy a tseléd az Ura' hasznát néha magának káravalis keresi. Szemekre vettem ezen tselekedetet, de külömben tsak elnyögtem, mivel eleinten két rendbéli munkáim fizetés nélkül nyomtatták - ki, s azon kívül 50 nyomtatványt - is adtak számomra. Ezen mint egy elengedésemet ők magok is tudják. Egyenesen más okom nem lévén, hogyan támadhatom - meg? Ha még továbbis fogják halogatni Vanierem nyomtatását, melly a' tavalyi tüztől fogva mind eddig hevert; engemet is fel - háborítanak, 's ezen úttal mellesleg előbbeni tselekedetekért - is pirúlni fognak. Mind eddig tsak biztatással tartott a jó Factor. Mái napra határoztam a kenyér megszégését. Ha ma sem lesz Ura szavának, részemről is perbe fog idéztetni. Te azomban derekason élhetsz ezen ellenek én töllem adott bizossággal kívánságodnak elérésére. Ki - írhatod szavaimat 's Instántziádba foglalhatod. . . . Kassán Bőjtnás hav. 17^{dik} napj. 1794. Igaz Barátod Szabó Dávid.

Közlő: WALDAPFEL JÓZSEF.

AMADE LÁSZLÓ ISMERETLEN LEVELEI.

A roffi Borbély-család levéltárában szép gyöngybetűs, aranysegélyű Amade-levelekre bukkantam. Többnyire gazdasági vonatkozásúak; a fiatal Amade a Borbély-familiával valószínűleg első felesége révén került összekötésbe, ki Orczy-leány volt s így közeli atyafiságban volt Orczy Lőrincsel, a költővel, és ennek öccsével, Istvánnal, kik a Borbély-családdal a legszorosabb gazdasági nexusban állottak. A levelekben, melyek az 1731—36-iki évek között íródtak, két nagyon érdekes, Amadéra jellemző adatot találtam: először híres «csikó» szeretetének megerősítését, amelyre Vértesy Jenő 1902-es IK-beli publikáció-sorozatában célzott — az 1731 és 1732-iki levelek szólnak erről — és másodsor új adat az 1731 ápril. 18-as levélben Amadénak egy Gyöngyösi-kézirat utáni érdeklődése. Hogy Gyöngyösi melyik művének milyen kéziratát kérte — «resolválni» akarván magát az «kinyomtatására» — nem lehet megállapítani.

¹ A *Paraszi majorság* második kiadása meg is jelent ez évben.

1.

Mint Valóságos Drágha Jó Uramnak Kegyelmednek Igaz szívbéli tükilletességemet ajánlom. Az hová magamnak mennem keserves, szomorú szívvel írott bötüimet Kegyelmed Uri Házához bótsátottam, és noha talám feledékenséghben, s idegenséghben jutottam Kegyelmed előtt, de én ugyan réghi barátságos tartozásimat soha el nem feleitem; kitül most is indítván, Kegyelmedet kötelesen kérem; hogy mivel Czugbéli Peÿ Lovaim közül kettő veszedelmessen meghomlott légyen; ezen a Földön pedig ollyatin lovakra szert nem tehetünk, ergo mediatam, et indubitam depositionem kérem bár csak egyett, ha nem tovább csak Szalk Szent Mártonygh, a ki rudasnak jó volna, küldeni méltóztatnék, s ezen szükségemben subvenialny; melly ebbeli szép hajlandóságát, s szives barátságának contentatióját, midön meghszolgálny megh is hálálny elmulatója nem lézsek, favorabilis s bizonyos váloszát Posomban szörnyen ohajtván, egész uri házát Kegyelmednek tisztelvén; fottomigh álhatatosan lenni megh nem szünöm

Drágha Jó Uramnak Barátomnak Kegyelmednek

Pest. 18. Aprilis Ao 1731.

Tökélletes szívü igaz szolgája
Amadé László.

P. S. Valóban ha azon Gyöngyösy (sic!) Verseit, kik Kegyelmeteknek írásban vannak, vélem communicálny nem terhelhetnék, resolválnám magamot az kinyomtatására.

A boritékon: Perillustrissimo ac Generoso Domino, Michaéli Borbély, Incljtorum Comitatorum Heves, et Csongrad, Tablae Iudiciariae Assessorj Primario...et Amico Colendo. — Roff. Hátlapon az Amade-címert ábrázoló fekete spanyolviasz pecsét.

2.

Édes Drágha Jó Uram!

Valóban mennyire sajnálom Kegyelmednek hozzánk való maga megh nem alázását, annyira fájdalmassabban esik maga bötüit consolationra leghaláb hozzám nem bocsáttya, holótt, én valóságos Jó akaromnak Kegyelmedet örökössen vallom, s azzal is dítsekedem. Kivánván azért, én az magam ígéretemnek affestussát mutattni; kívánom ezen Uÿ esztendőnek föllvirradását, töb számtalan kerekedendőkkel elérny, által is élni, mind Mennyei s Földi áldásoknak bövségével, állandó friss eg:sséggel, egész maga kedves háza Coronájával egyetemben: egyszersmint is kérem, hogy engem maga jó akarói számában valóságosan megh tartani terhére ne légyen; s ha valami uÿságokkal bövelkedik pro delectatione, et uberiori informatione; bárcsak részecskejével is consolálni; amit is midön kétségtelenül birom jó Uramnak Kegyelmednek fottomigh lenni megh nem szünöm Kedves Nagyságos Uramnak, akaromnak Kegyelmednek

Bár. 7. Jan. 736.

valóságos igaz jó akaró szolgája
Wárkony Amadé László

Valóban talám abban a Kegyelmed Tornyában már a verebek sem mernek költeni, félvén hogy az Egri Püspök el hányatya fískékett!

A borítékon: Porillustrissimo ac Generoso Domino Michaëli Borbély...
Per Bud, Árokszállás, Roff. . .

3.

Mindenkori drágha Jó Uram!

Minemü Csikó hétt Czughbéli Lovakért Méltóságos Ipam Uram parancsolt vala, hogy ezen holnapban le külgyék Emberemet botsátottam kérem az Uy Gazdácskának boldogulására tenni méltóztassék; s ha nem sajnállaná fáratsághátt Kegyelmed, olly rendben hadnÿ Emberemet, hogy kárt ne valhassak. *Apropo.* bezzegh az ígért Ló adományt is várná: akár minemü szörtl lovak vólnának is; accepta Societas. Melly Kegyelmed Szép Uri addictioját midön életemnek minden napjaiban dütsöiteni el nem mulatója nem lészök, egész Uri házátt tisztelvén, maradok igaz tökéletességhel Nagyságodnak

Bár. 8. May 1732.

Valóságos igaz szivti szolgája
Amadé László.

A borítékon: Monsieur de Michaële a Borbély. Roff.

Közli: KOZOCSA SÁNDOR.

ORCZY LŐRINC LEVELE.

Orczy Lőrinc birtokai révén széleskörű gazdasági összeköttetésben állott a XVIII. század majdnem mindegyik középnyemes családjával: így a roffi Borbélyokkal is. Sőt birtokaik teljesen szomszédosak lévén, nagyon sokszor léptek egymással baráti- és más egyéb szerződésekre. Az alábbi levelet Orczy Lőrinc Borbély Mihályhoz írta, Hevesmegye szolgabírájához. A levél különös érdekessége a budai gyógyfürdőkről és az osztrák örökösödési háborúról való megemlékezés.

Örss. 31ma Máj. 742.

Réghy jó akaró Uramnak.

Mindenkori Szolgálatomat ajánlom. Vánnyaj Uraiméktül vettem Kegyelmed levelit, melylyet mivel máj naponn emberemet Budára küldöttem, az által Uram Atyámnak oszt is el küldöttem, ki is már az Sz. Ünnepektül fogva Budaj fürdővel lábaira nézve él, és à minth nékem írja már sok hasznát tapasztalta. Én magam is 5ta bé megyek látogatására s onnét N. Somogy V. Megyébenn Orczybann; honnét három hetnek előtte megh nem térek. Ujságúl irhatom a mit M. Uram Atyám nékem ir, hogy Károly Herczeg Corpussa reá ütvén, Sánctal környül velt Prussiás ellenségén, népünk vesztességit 4000. emberre, az ellenségét pedig 9000. számláltyák. Ezzel midön feleségem Kegyelmedet s velem együtt az Asszonyt köszönti és állandóvan maradok

Jó Uramnak

Igaz kész szolgája
Orczy Lőrincz.

Közli: KOZOCSA SÁNDOR.

REBELLIS-ÉNEK A PÉRÓ-LÁZADÁSRÓL.

Borbély Mihály levelei között találtam Szentkirályi Istvántól egy 1736. március 13-ról datált levelet, melyben a «Keminy Nótájára» írt hosszabb költemény volt s melyről a levél így emlékezik meg: «Tek. Uramnak Parancsolattya szerint az Rébellisek énekét his accluis megküldöttem, hogy penig magam le nem irhattam az Urat alázatosson követem, mivel sok dolgaink interveniáltak.»

Keminy Nótájára,

Ó szeginy megromlott árva Magyar haza,
 Kit Isten bűnhődni most megostoroza,
 Idegen nemzetet pusztítottod háza,
 A kit Jérémiás sírván magyaráza,
 Az Jérémiással miltó hát siratnom
 Zokogó Ráchéllal sírásra indulnom,
 Kegyes Amphionnal esetedet szánnom,
 Az vitéz Ajaxal bánatban borulnom,
 Eseteden ki megesnék nincs olyan nip.
 Mindenféle nemzet mind romlól inkább tip.
 Tested szénetlené tétetett mint fa kíp.
 Pusztittatol mint az méztől mefosztott lip.
 Mert az Luther Mártón szavai bétöltek,
 Jövendő Mondási ime rajtad estek.
 Kik számóru gyászszal tégedet festettek.
 Elmondott szavai eképpen zengettek.
 Ezerhét száz harmincz negyedik esztendő,
 Melyben Márkus napján husvit felteczendő,
 Kérésztélő János Ur napján esendő.
 Fog lenni szép hazánk gyászban öltözendő,
 Ime rajtunk essett az kit nem reminylénk,
 Abban kévérdtünk az kitül nem filénk.
 Hétszáz után midőn harminczötben élénk,
 Áldott pünkösöd napját bánatban szentelénk.
 Ó te napjainknak gyászba bóritója.
 Hétéink s hólnapink megszómóritója,
 Szép Magyar hazánknak gyakran pusztítója,
 Átkozott rácz nemzét szévedet bu álya,
 Bizony keseredett szével szemlélhetjük,
 Könyvező szemekkel miltán tekinthetjük,
 Péró praktikáját eszünkben vehetjük,
 Mint csala bennünket el sem felejthetjük,
 Ó te mindenektül régen megátkozott,
 Fene tigrisektül kősziklák közt fajzot,
 Maros vize mellett sárkány téjjel hizott.
 Hamis hírű Péró széved virt szomjuzott,
 Mely gonosságidirt Isten meg ne álgyon,
 Áldás helyet reád sűrű Atók szállyon,
 Minden éietedben bú gyötörjön s alyon,
 Lelked idvessiget pokolban találjon,
 Hamis leveledirt kit hét pecsétéddel,
 Pecséteden felyül sok esküvissdeddel,
 Megéőrsittettél, sub scribált neveddel,
 Vadak osztozzanak barlangban testeddel,
 Békés vármegyébül jeles firjtiakat.
 Nemtelen do vitéz nevendik ifjakat
 ... (Gerle!) szolgálakat és szabadósokat
 Elrontál s fegyverre hányatál sokakat,

- Sok esküvisszeddel kiket hitegettél
 Hamis leveleddel kit jól felkerestél,
 Méreggel nem mizel hozzád édesgetél,
 Vigre szép szén alatt rabságra éjjetél,
 Sebestyén János volt az elsőnek neve,
 A kit Szilasi is csakhamar követe,
 Vírtesi Mihály is utánnok siéte,
 Indul Pécska felé szíve keseregve.
- Az midőn Pécskára eljutottak volna
 És az hagyott helyen megszállottak volna,
 Tudakozák Pérót hogyha othon volna,
 Megérték szándikát hogy áruló volna,
 Mihelyen megérték bánatban bórultak,
 Szévek keseregve onnét elbúcsusztak,
 Elbúcsuzván midgyárt az utnak indultak,
 Nem sok idő múlva Bikishez jutottak,
- Ott nagy hamarsággal zászlókat emeltek,
 Felső s közép alsó rendeket is tettek,
 A mikint lehetett felfegyverkezettek,
 Az kit sok parasztlak serinyen követtek,
 Sarkadi Gyalogok azután mingyárást,
 Indultak közéjek elhagytak egyetmást,
 Ők is mint magyarok felfegyverkesztik márst
 De ők is rabságra estek szemlátomást
- Túri kapitány is kinek neve csordás
 Amint értém ligyen keresztnéve András,
 Kit számtalan ifjak követtek mint darás,
 Gondolván ő ligyen elmúlt Bóne András.
- Közel ezer számmal midőn löttek volna,
 Erdő hégy mezejin megszállottak volna.
 Esaiás napján vigadoztak volna,
 Egy mást szerencsésen köszöntöttik volna.
- Nagy hirtelenséggel az rázok tábóra
 Kinek fővezére volt kapitány Csórba
 Reájok róhant, mint Isten ostora.
 Ki sok ártatlan virt erdő hegynél onta.
- Ő szerencsétlen nap az melyre viradtak,
 Mely szomóru bánat az kire jutottak,
 Kit sok édes atyák s anyák megsirattak,
 Magzatyok elesvén jaj szóval zokognak.
- Veszedelmek után csakhamar rabságra
 Estek oláhoktól hordattak Váradra,
 Tizenkét hét múlva Váradrul Budára
 Hurezolták naponkint az Examinára
- Ot számos időket rabságban töltöttek,
 Száz hatvan kilenczen vasakat viseltek
 Kit Budai várban alá s fel kisérték
 Az muskatirosok keminyen őriztek.
- Rabok voltak ezek viseltek vasakat,
 Vasakat viselvin hordoztak lánczokat,
 Lánczokat hordozván töttek sirásokat,
 Siralommal ettik rendelt prófontyokat,
- Rab voltam ezek közt viseltem vasat is.
 A vasat viselvén hordoztam lánczot is,
 Sirva ettem Délben kenyeret estve is
 Estvét nagy bánatban értem mint azok is.
- A csonka torony volt helyem töb rabokkal,
 Mely környül vitetett erős kőfalakkal,
 Melyben minden napon ültem nagy bánattal
 Várván szabadulást gyakor ohajtással.

Más kézzel írva a további négy sor:

Ezer után midőn hét százat irnának
Hét száz után harmincz ötöt számlálnának,
Harminczadik napján Sz. Mihály Havának
Írám ezt kedvekért az Magyar rabságnak.

Közli: KOZOCSA SÁNDOR.

SZÁSZ KÁROLY ISMERETLEN SÍRVERSEI.

A Borbély-család iratait rendezgetve egy elsárgult horiték hullott ki a többi irat közül, melyre kézírással «*Szász Károly sírversei 1889*» van följegyezve. Hogyan kerültek ezek a versek a Borbély-családhoz? 1849-ben a bujdosó Szász Károly több ideig volt Roffon¹ s Borbély Lajos táblabíró vendégszeretetét élvezte. Valószínűleg itt fonódott köztük az a barátság, mely később is fennállott s e sírversek megírására is alkalmat szolgáltatott. Négy különböző kéz betűjegyeit lehet megkülönböztetni a versekben, melyek közül csak a 4. és 5. darab mutat egy kézre. Az első számú versnek *Iduna sírversének* (a nagykőrösi temetőben) első négy sorát Arany írta. (A nyomtatásban a kurzív betűs szöveget!) A másik négyet hozzá Szász K.

1.

*Egész teste fájdalom volt,
Egész lelke szeretet,
Az, súlyával porbahullott,
Ez, a mennybe sietett.
Fényes lelkének a mennybe'
Jobb is, mint a földi szennybe',
Ott van igazi hazája,
Szeretteit oda várja.*

2.

Hű szerető nő, jó anya,
A háznak gondos ásszonya,
Hű férje most és hat magzatja,
Emlékét örzi és siratja.

3. (Borbély Gézáé.)

A jó férj s apa sírkövénél
Gyászunk utánna örökké él.
Könyüink hasztalan áztatják,
Nevét arról le nem moshatják.

Mert nem csupán a sír kövébe,
Szívünkbe véstük a nevét be,
S legyen bár szív s kö összelörve:
Az ő jó lelke él örökre.

¹ Kozocsa Sándor: *A roffi Borbély-család zenei kéziratai*. Muzsika, 1929. 6—7. sz.

4.

Járjon, bár merre méssz, a béke véled,
 Legyen előtted nyári nap az élet
 'S ha életedet valaha bu zavarja,
 Még a könnyü is, mely szemedbe' ég,
 Legyen mint a nyár muló zivatarja,
 Mely után annál fényesb az ég.

Az idő, mely árját mindenre vonja
 'S egy örömet visz halálra naponta,
 Az éveket rád oly szeliden ejtse,
 Hogy le ne törje egy virágodat se.
 'S míg félig árnyban, félig verőfényen
 Visz át az út a földi életen,
 Neked csak verőfényes része legyen,
 Mely arcodra süssön szeliden.

5.

Nem hírnév, nagyság se körzi,
 Melyről zeng költők dala;
 Porát az az áldás őrzi,
 Hogy igaz, hü s jó vala.
 Nagyok szobrai ledőlnek,
 Szél a hírt elkapja majd,
 A jó szív a temetőnek
 Hült porából is kihajt.

6.

Sírára rózsákat ültettünk,
 Fejéhez egy élő fát tettünk.
 Porából fognak táplálkozni,
 Virágot és gyümölcsöt hozni.
 Virág példázza kedves jó szívét,
 Mely örvendeztet s senkinek se vét,
 Gyümölcs a mint lehúzza ágát:
 Példázza áldott munkásságát:

Küzli: KOZOCSA SÁNDOR.

VÁSÁRHELI ANDRÁS VÉRTANU HALÁLA.

Vásárheli András *Mária-énekével* kapcsolatban egy-két téves állítás esúszott be irodalomtörténetünkbe.

Vásárheli András maga mondja, hogy 1508-ban Pesten, Sz. Péter utcájában írta énekét. Szilády Árontól kezdve megjegyzik ehhez az irodalomtörténeti könyvek, hogy a pesti Sz. Péter-utca (később Hatvani-u., ma Kossuth Lajos-u.) az ott épült Alcantarai Sz. Péterről nevezett ferencrendi kolostortól kapta nevét (RMKT. I. k. 35). l.). Alcantarai Sz. Péter 1499-től 1562-ig élt. Csak 1669-ben avatták szentté. A kolostor temploma az 1252-ben megölt domonkosrendű Sz. Péter vértanu tiszteletére volt avatva. 1687-ben Sz. Péter apostol képe került a főoltárra, 1711-ben pedig a ferences Alcantarai Sz. Péter hitvalló lett a templom és kolostor védőszentje. (Karácsonyi

János: *Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon*. Bpest, 1924. II. k. 140. l.) 1508-ban még szó sem lehetett Alcantarai Sz. Péterről elnevezett ferences kolostorról. Erre az anakronizmusra már Jablonkay Gábor rámutatott.

A másik téves adat Vásárheli András ferencrendi szerzetes vértanu halálának helye és éve. Horváth Cyrill (*Középkori magyar verseink*. Bpest, 1921., 241. l.) írja, hogy Vásárhelit 1526-ban, a Szentlélekről nevezett ferencrendi őrség területén, Palotán, vagyis a Mohácstól északra fekvő Bozsok (akkori nevén Palota-Bozsok) községben gyilkolták meg a törökök. Horváth C. adatát átveszi Bánhegyi Jób s tovább fejleszti. Szerinte Vásárheli «résztvett a mohácsi ütközetben, és a gyászos esemény után menekülés közben hősi halált halt Bozsoknál». (*A magyar irodalom tört. I.* Budapest, 1929., 26. l.)

Horváth C. helymeghatározása téves. A Szalkai Balázs kezdete ferences krónika szerint, Vásárhelit Palota nevű helység kolostorában, a szentléleki őrség területén (in loco Palotha de custodia S. Spiritus) ölték meg a törökök. A ferencesek történelmi emlékei pontosan meghatározzák a szentléleki őrség területét. Az Üdvözítőről nevezett ferences rendtartomány 1531. és 1533. évi közgyűlésének jegyzőkönyve szerint a szentléleki őrséghez tartoztak a következő kolostorok: Egervár (Vas m.), Palota, Pápa, Szentgrót, Szentlélek (ma Uzsaszentlélek Zala megyében), Talód és Tárnok. (Bunyitay—Rapaics—Karácsonyi: *Egyháztört. emlékek*. II. k. 466. és 472. l.) Az őrséghez tartozó kolostorok egynek kivételével Veszprém és Zala vármegye területére esnek. Palota a mai Várpalota Veszprém megyében. Vásárheli András eszerint a várpalotai kolostorban szenvedett vértanu-halált.

A magyar Ferenc-rend történetírója, Karácsonyi János (i. m. II. 210. 609. l.) megállapította, hogy a ferences krónika 1526-os évszáma téves s 1533-ra igazítandó ki. 1533-ban Szapolyay János király Palota várát részben a törökök segítségével elvette Móré Lászlótól. A törökök az ostrom alkalmával kegyetlenségükben megölték a kolostorban tartózkodó öreg Vásárheli András miséspapot s a kolostor két segítőtestvérét: Biai Pétert és Mocsolyai Andrást. Vásárheli tehát nem a mohácsi csataterén, hanem a várpalotai kolostorban lelte vértanu halálát 1533-ban.

TIMÁR KÁLMÁN.

CZOMPÓ GÁBOR OSSZIÁN-TÖREDÉKEI.

Heinrich Gusztáv a Fábíán Gábor Osszián-fordításának kiadásához (*Ossian énekei* Bpest 1903.) írt bevezetésében felsorolja Osszián magyar fordítóit. Czompó Gábornak is megemlíti két töredékes fordítását: 1. *Konlath és Kuthona*. 2. *Kolnadona*. Mind a két ének a Magy. Szemle 1893. évfolyamában jelent meg. Heinrich lajstromát (83. l.) kiegészíthetjük még egy harmadik töredékkel: figyelmeztet, hogy Czompó ugyancsak 1893-ban a Kath. Szemlében (613. l.) is közölt egy Osszián-töredéket. Az ének címe: *Calthon és Colmar*. (Kálmán Károly fordításában a cím: *Kalton és Kolmala*.) Czompó fordítása itt is rimes, mint a Heinrich közölte szemelvényben.

TIMÁR KÁLMÁN.

PETŐFI-VERS?

Az IK. 1929. 207. lapján közölt bordalnak, mely «egyelőre meg nem határozható szerzőtől» ered, a sárospataki kéziratának 1772. sz., 1848-ból való, Rácz Lajos által Mező-Szerencsen összeírt kötetében (169. l.) a következő változata olvasható:

175. Kiért üritsem?

Kiért üritsem 'e pohárt,
Ki mondja meg?
Érted, lelkes magyar huszár!
Ki a síkra bátran ki száll,
Mert kardod ad sebes halált
Reád köszöntöm e pohárt.

Kiért üritsem 'e pohárt
Ki mondja meg?
Érted, bátor magyar honvéd,
Ki a síkra bátran ki lép
Ki rohansz, mint a tengerár,
Tied e második pohár.

Kiért üritsem 'e pohárt,
Ki mondja meg?
Érted dicső magyar tűzér
Kinek híred az égig ér,
Kinek golyója bizton jár,
Tied 'e harmadik pohár.

Kiért üritsem 'e pohárt
Ki mondja meg?
Érted kedves magyar hazám
Ki ápolsz és ügyelsz reám,
Kiért éltem feláldozám,
Tiéd ez utolsó pohár

Petőfi S.

A vers tehát a szabadságharcra vonatkozik itt; hogy Petőfi írta-e, nem bizonyos. Az utána következő «Más» című *Bordal* pár szónyi eltéréssel, de a szerző neve nélkül a fenti kéziratot követően nyomban ezután következik. Eltérés: «nem ember» után még «gazember» is van, s «galambom» után még «angyalom» is olvasható. A dal különben Szini 178 l. s Limbai V. 222. l. is olvasható.

A «Fáj a szívem» kezdetű *Szolga dal* a Kecskeméti Csapó *Dalfüzérében* (IV. 46.) Bartalusnál (IV. 44. 66.) Limbaynál (VI. 96. VI. 98.) Szininél (51 l.) Erdélyinél (II. 310—11), Krizánál (I. 404) is előfordul.

GULYÁS JÓZSEF.